

Jože Krašovec

Ontološke osnove globalizacije in etike

Pričujoči oris je poskus primerjalne sintetične presoje postavk judovsko-krščanske civilizacije, ki predstavlja najbolj celovito duhovno globalizacijsko silo. Za svetopisemske in večino drugih judovsko-krščanskih virov je značilno, da predstavljajo težnjo po sistematični organizaciji racionalnih argumentov glede vprašanja Boga, človeka in vesolja. Judovski in krščanski teologi so v prvi vrsti pripovedovalci, pesniki in preroki. Govorijo o vseh vidikih resničnosti materialnega in duhovnega sveta v njihovih značilnih pojavnih oblikah. Namesto sodobnih abstraktnih filozofskih razpravljanj o »stvari sami na sebi« in o »poslednji resnici« v antiki zasledimo pričevanja o izkušnjah, ki so jih pridobili ob opazovanju pojavov materialnega in duhovnega sveta pod vtisom najglobljih vzgibov človekove duše, kot so čut za glas vesti, posluš za skrivnostnost, lepoto, pravičnost in zvestobo. Opazovanje in dojemanje veličastne skladnosti vesoljnega reda in skrivnostnega poteka zgodovinskih dogodkov do končne razsodbe pri piscih preroškega navdiha nikoli ni nevtrarno, avtonomno ali svojevoljno. Vedno odseva zavest o človekovi dolžnosti, da upošteva celoto vesoljnih danosti in notranji moralni imperativ, ki določa smisel našega življenja in delovanja.

Zaznavanje vesoljnih danosti v njihovi fizični, metafizični in metaetični zakonitosti pomeni največji razpon globalizacije človeškega duha. Za vse iskalce in razlagalce smisla vesoljnega reda in skrivnostnega Božjega delovanja v svetu je ta razpon globalizacije tudi največji izziv. Nekateri so dogodke presojali predvsem v luči duhovne kakovosti človekovega ravnanja. Tako so prišli do optimistične razlage, da v svetu vlada absolutna Božja pravičnost, ki po notranji nujnosti kakovosti motivov in dejanj vsakemu določa ustrezno usodo. Bog v svoji suverenosti lahko dolgo čaka s sodbo, ali pa preseneti z nenadno razsodbo. Drugi so doživljali predvsem nespremenljivost zakonov prostora in časa (prim. Prd 3,1-9) in omejenost človeškega spoznanja, zato so boleče občutili očitno nemoč človekovega vplivanja na dogajanje v vesoljnem svetu in na potek njegovega lastnega življenja. Pisali so pod vtisom ničnosti človekovih prizadevanj, češ da je večni Bog daleč od konkretnega zgodovinskega dogajanja, ki je življenjsko okolje našega bitja. Pesimizma jih je reševalo prepričanje, da kljub temu obstaja člo-

vekova svoboda, možnost spoznanja »pravega časa« za njegove odločitve in prednost modrosti pred norostjo.

V tem je temeljna razlika med antičnimi opazovalci vesoljne širine Božjega reda in sodobnimi deterministi, ki iz egocentričnih, antiglobalizacijskih nagibov spodkopavajo temelje našega lastnega bivanja in sodobnike pehajo v ozki prepad pesimizma, cinizma in anarhizma. Antični deterministi so bili konstruktivni, ker so verjeli, da je Božje delo stvarstva dobro, da je Bog vsakemu delu vesoljne celote določil »pravi čas«. Njihova stiska je posledica občutka, da človek v svoji omejenosti težko odkrije »svoj čas« in zato težko uresniči ideal modrosti v odkrivanju ontološkega in moralnega reda stvarstva. Kljub temu nikoli, niti v najbolj tesnobnih okoliščinah, niso podvomili o odgovornosti človeka za njegove odločitve in dejanja. Vtis o sedanji skladnosti vesoljnega reda jim je narokoval sintetični sklep, da je vesoljni red očitna sled Božje modrosti, ki se je razlila v stvarstvo na samem začetku stvarjenja. Ta sintetični sklep jim je dajal osnovo za upanje, da ima vse stvarstvo obljubo prihodnje slave v okviru celotnega Božjega okolja vesoljnega reda.¹

1. Razmerje med poetiko, idejnimi postavkami in etiko

Poseben čar svetopisemskih besedil je v tem, da se pisci sicer ustavljajo pri najbolj elementarnih problemih vsakdanjega življenja in

¹ K različnim vidikom zaznavanja sintetičnega mišljenja v starem Izraelu gl. zlasti: M. Noth in D. W. Thomas (ur.), *Wisdom in Israel and in the Ancient Near East: Presented to Professor Harold Henry Rowley*, VT.S 3, E. J. Brill, Leiden 1969; G. von Rad, *Weisheit in Israel*, Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 1970; isti, *Gottes Wirken in Israel: Vorträge zum Alten Testament*, (ur. O. H. Steck), Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 1974; G. L. Prato, *Il problema della teodicea in Ben Sira*, *Analecta Biblica* 65, Biblical Institute Press, Rim 1975; J. L. Crenshaw, *Studies in Ancien Israelite Wisdom*, Ktav, New York 1976; B. S. Childs, *Biblical Theology of the Old and New Testaments: Theological Reflection on the Christian Bible*, SCM Press, London 1992; M. A. Meeks, *The Origins of Christian Morality*, Yale University Press, New Haven / London 1993; R. P. Gordon (ur.), »*The Place Is Too Small for Us*« v: *The Israelite Prophets in Recent Scholarship*, Eisenbrauns, Winona Lake, Ind. 1995; J. Barton, *Ethics and the Old Testament*, SCM Press, London 1998; J. Krašovec, *Nagrada, kazen in odpuščanje*, Dela / Opera 53, SAZU / Svetopisemska družba Slovenije, Ljubljana 1999; isti, *Reward, Punishment, and Forgiveness*, VT.S 78, J. E. Brill, Leiden – Boston – Köln 1999; P. Hofmann, *Goethes Theologie*, F. Schöningh, Paderborn – München – Wien – Zürich 2001.

banalnih zgodovinskih okoliščin, a vse presojaajo v luči večnosti in v edinstvi z vesoljnim redom. Zanima jih človek v svojih življenjskih razmerah, njegov položaj v vesolju in njegov odnos do presežnih danosti, ki se kažejo v toku zgodovine. V ozadju zgodovinskih analiz so temeljna vprašanja: Božje védenje in dejavno vodenje sedanjega sveta; način Božjega vodstva sveta v sodbi in milosti; zakaj obstajajo krivični, ki pogosto bolje uspevajo kakor pravični; svoboda etičnega odločanja; vloga greha, kesanja in odpuščanja; motivi strahu Božjega v razmerju do retributivne pravičnosti in v razmerju do metaetične, absolutne norme Božjega delovanja; razmerje med osebnostjo, ki jo določa strah, in tisto, ki jo motivira ljubezen; pravični odnosi med narodi; pravični odnosi med člani družine; usoda pravičnih in krivičnih po smrti; bistvo človekove duše. Odgovori na različna vprašanja so pogosto bolj pragmatične kot dogmatične narave, vendar nikoli zunaj vesoljnega globalizacijskega loka Božje stvarnosti. Najbolj temeljno etično pravilo vsega Svetega pisma je aksiom, da se je treba izogibati slabemu ravnanju do šibkih. Obramba šibkih in ubogih ima absolutno prioriteto v ravnanju Boga in ljudi. Na tem preprostem aksiomu stoji ali pade vsa svetopisemska religija.

Etične norme niso definirane kot abstraktna načela, temveč so vpete v neposredno življenjsko okolje in v zaznavne sposobnosti našega bitja. Zato je ustrezna človekova drža lahko le skromnost, odgovornost in zavzetost za dobro. V tem smislu pravi prerok Jeremija v 9,22-23:

Modri naj se ne hvali s svojo modrostjo, močni naj se ne hvali s svojo močjo, bogati naj se ne hvali s svojim bogastvom. Kdor se marveč hoče hvaliti, naj se hvali s tem, da je razumen in pozna mene, da sem jaz Gospod, ki delam dobro, prav in pravično na zemlji. To mi je namreč vseč, govori Gospod.

Postavke etike so sintetično izražene v številnih drugih besedilih. Značilen je odlomek v Ezk 18,5-9:

Če je človek pravičen in ravna po pravu in pravičnosti, ne pojedla na gorah, ne vzdiguje oči k malikom Izraelove hiše, ne oskrunja žene svojega bližnjega, se ne približuje ženi, ko je obredno nečista, nikogar ne izkorišča, temveč vrača, kar mu je bilo zastavljeno za dolg; če ne ropa, če daje svoj kruh lačnemu, oblači nagega, ne posoja na obresti in ne odira, odvrača roko od krivice, pošteno razsoja med možem in možem, živi po mojih zakonih, se drži mojih odlokov in jih v resnici izpolnjuje – tak je pravičen in bo zagotovo živel, govori Gospod Bog.

Posebno pozornost zasluži Ps 15, ki se glasi:

Gospod, kdo sme biti gost v tvojem šotoru,
kdo sme prebivati na tvoji sveti gori?
Kdor hodi v popolnosti,
ravna pravično
in govori resnico v svojem srcu.

Ne obrekuje s svojim jezikom,
 ne počne bližnjemu nič slabega,
 ne kliče zasramovanja proti svojemu bližnjemu.
 Zavrženi je v njegovih očeh vreden prezira,
 a izkazuje čast tistim, ki se bojijo Gospoda.
 Če je prisegel v svojo škodo, tega ne prekljuje.
 Svojega denarja ne daje za obresti,
 zoper nedolžnega ne sprejema podkupnine.
 Kdor tako dela,
 ne bo omahnil na veke.

2. Osrednje mesto etike in metaetike v Svetem pismu

Podobne ideale srečamo tudi v drugih verstvih starega Bližnjega vzhoda. V vseh verstvih so priznavali božanski red in božansko avtoriteto. Toda drugod so etične zahteve na robu kulturnega in religioznega sistema, v Svetem pismu so v samem središču, zato navdihnjeni pisci nikoli in nikjer niso videli nevtralnega delovanja. Svetopisemska zahteva po etičnem ravnanju je absolutna in ne dopušča nikakršnega kompromisa. Če kje, gre ob tem vprašanju za življenje in smrt. Temeljno vodilo je priznanje absolutne Božje avtoritete in ravnanje po načelu absolutne zvestobe v iskanju stika z Božjim duhom. Osnovna motivacija je globinska, osebna in metaetična. Metaetična osnova judovske misli ostaja etična in nikoli ne vodi v pasivni pesimizem. Zahteva po pravičnosti se postavlja kot preizkusni kamen božanskosti najvišjega Bitja. Abraham, ki poskuša rešiti Sodomo pred uničenjem, poziva Boga (1 Mz 18,25): »Ali ne bo sodnik vse zemlje ravnal pravično?«

Izjemna etična občutljivost razloži, zakaj je svetopisemski pogled na svet in na zakonitosti, ki ga sestavljajo, preroški. Preroki v zavesti absolutne zavezanosti Bogu, ki se jim razodeva v duhovnem središču njihovega bitja in jih notranje določa za iskanje Izvora in Zakonodajalca veselja, nikoli niso nevtralni. Vse dogodke brez izjeme presojujejo v njihovem razmerju do božanskega reda, ki jih povezuje v širša obzorja in najvišjo metaetično globalizacijsko sintezo. Zato vsi svetopisemski in drugi judovsko-krščanski viri zrcalijo teleološko zgodovinsko vizijo sveta. Izraelski preroki se niso strinjali z determinizmom in cikličnostjo starega Bližnjega vzhoda, temveč so s svojo absolutno etično zavezanostjo v vsakem konkretnem trenutku in v vsakem konkretnem položaju za vse čase risali os zgodovine med začetkom in koncem, ki pomeni dopolnitev začetka. Iz sedanjih eksistencialnih slutenj in iz notranje zavezanosti božanskim zakonom so zrl v preteklost in v prihodnost. V preteklosti so videli dramo človekovega prestopanja Božjega reda, Božje sankcije in preseganje človekove krivde s prebujanjem novih

iskalcev Božjega reda. Po analogiji sedanje in pretekle izkušnje so optimistično zrli v prihodnost, v prepričanju, da bo Bog, ki je Stvarnik sveta in je doslej vodil svetovno zgodovino prek vseh čeri, tudi v prihodnosti obujal ljudi, ki bodo sodelovali z Božjim navdihom in bodo zmagovali nad vsemi silami samovoljnih, egocentričnih in torej protiglobalizacijskih podvigov narcisoidnih posameznikov in skupin.

3. Globalizacija v preseganju egocentrične avtonomnosti

Polarnost med poetičnim slikanjem pojavnega in duhovnega sveta v konkretnem času in prostoru ter sintetično zgodovinsko vizijo celote se zrcali v vseh glavnih zvrsteh svetopisemskega slovstva. Vse zgodovinske pripovedi zrcalijo moralno zavezanost v presoji motivov posameznih oseb, ki nastopajo v določeni življenjski drami. Pripovedi o svetopisemski prazgodovini posredujejo prepričanje, da je Bog svet ustvaril na temelju vesoljnega reda, ki se ne more sesuti, zato so vsi poskusi svojevoljnih človeških ali nadčloveških bitij, da bi delovali avtonomno po nagibu svojih slepih strasti, obsojeni na propad. Vse pripovedi o zgodovinskih dogodkih temeljijo na izkušnji, da si samooklicani in samovoljni junaki sami pišejo sodbo, ker bodo propadli na temelju svojih zgrešenih motivov in načrtov. Toliko bolj sije slava tistih, ki onkraj neposrednih dogodkov vidijo na delu skrivnostni Božji zakon in ostanejo zavezani absolutnemu dobremu predvsem v hudih časih. Tako sta Jožef in David postala simbol oseb, ki niso iskale kratkoročnih materialnih razlag dogodkov, temveč so se popolnoma predali navdihu duha, ki je bil v nenehnem življenjskem dialogu s skrivnostnim Bogom na vsakem koraku življenja. Njihovo osnovno vodilo je bilo, da ničesar ne smejo storiti zgolj v svojem imenu, iz nagibov skušnjave po avtonomnosti in iz svojih vnaprej določenih ciljev. Vsak trenutek njihovega življenja mora biti sestavni del celote vesoljnega moralnega reda, vesoljne duhovne globalizacije pod varstvom Božje avtoritete.

Isto velja za preroško slovstvo. Preroki so bili vidci v najglobljem pomenu besede, saj so bili v vseh konkretnih primerih človeških tvorcev zgodovine sposobni videti, kdo dela skladno z navdihom absolutne Božje avtoritete in kdo podlega kratkoročnim potrebam svoje grešne narave. Zato so lahko z matematično natančnostjo že na začetku napovedali, katera oseba bo končno splavala na površje prosojnega obzorja in katera se bo potopila v mreži svojih lastnih zgrešenih motivov in ciljev. Najbolj natančna je analiza usodnosti človeške prevzetnosti. Prevzetnost človeka pozicije zamreži in ga popolnoma onespособi za vključevanje v vesoljni Božji zakon, ki ostane na veke.

V tem kontekstu lahko vidimo nadčasovni, večni pomen zgodbe o babilonskem stolpu (1 Mz 11,1-9) in sodbe nad prevzetnim babilon-

skim kraljem (Iz 14,3-21). Kot protiutež tem negativnim modelom zgodovine so nastale mesijanske napovedi prihodnjih časov, ko bo Bog sam obudil osebe, ki bodo delovale skladno z Božjim navdihom in sevanjem vesoljne harmonije. Še bolj sintetične so napovedi eshatoloških časov, tj. poslednje sodbe nad vsemi silami zla in dokončne zmage pravičnih, ki sodelujejo v vesoljnem načrtu Božjega stvarstva.

Polarnost med skušnjavo človekove egocentrične omejenosti in dejavnega vključevanja v vesoljno globalizacijsko obzorje teleološko naravnane svetovne zgodovine se na različne načine kaže v svetopi-semskem modrostnem slovstvu. Vsa izraelska modrost temelji na postavki stvarjenja. Prepričanje, da je Božja modrost ustvarila svet in ga modro dopolnjuje, je osnova številnih modrostnih rekov, da je Božjo modrost mogoče spoznati po ustroju vesoljstva, da je naravni red stvarstva treba spoštovati in da je treba delovati skladno s »pravim časom«. V takšnem budnem in odgovornem ravnanju se kaže človekova modrost. Božja modrost se je s stvarjenjem zapisala v stvarstvo, ki je v živem dialogu z Bogom in človekom. V tem pogledu je posebno zgovoren odlomek iz knjige Pregovorov (Prg 8,22-36):

Gospod me je imel v začetku svojih poti,
 pred svojimi pradavnimi deli.
 Bila sem zasnovana od vekomaj,
 od začetka, preden je bila zemlja.
 Bila sem spočeta, ko še ni bilo pravodovja,
 ko še ni bilo zbiralnikov, polnih voda.
 Preden so bile utrjene gore,
 pred hribi sem bila spočeta,
 ko še ni naredil zemlje in pokrajin,
 ne prvine prahu sveta.
 Ko je pripravljajl nebo, sem bila tam,
 ko je zarisoval obzorje nad pravodovjem,
 ko je zgoraj krepil oblake
 in utrjeval zbiralnike pravodovja,
 ko je postavljajl morju njegovo mejo,
 da vode ne prestopijo njegovega obrežja,
 ko je zarisoval temelje zemlje,
 sem kot njegov ljubljeneček bila ob njem,
 se veselila dan za dnem,
 se ves čas igrala pred njim.
 Igrala sem se na njegovem zemeljskem krogu
 in moje veselje je bilo pri človeških otrocih.

Zdaj torej, otroci, poslušajte me!
 Blagor tem, ki se drže mojih poti.
 Poslušajte vzgojo in bodite modri,
 nikar je ne zametujte.

Blagor človeku, ki me posluša,
 bedi dan za dnem pri mojih vratih
 in čaka na pragu mojih duri.
 Kajti kdor me najde, najde življenje
 in prejme milost od Gospoda.
 Kdor pa me zgreši, rani svojo dušo,
 vsi, ki me sovražijo, ljubijo smrt.

Ta pesniški opis govori o modrosti na skrajno pretanjen način, na robu zmogljivosti hebrejskega pesništva. Vsebina pesnitve izraža to, kar je zaobseženo v kratkem vzkliku v Ps 104,24: »Kako veliko je tvojih del, o Gospod! Vsa si naredil z modrostjo.« Podobna je izjava v Prg 3,19-20:

Gospod je z modrostjo postavil zemljo,
 z razumnostjo utrdil nebo,
 z njegovim znanjem se odpirajo pravodovja
 in oblaki spuščajo roso.

4. Modrost je znamenje Božje postave v notranji strukturi stvarstva

Modrost, ki predstavlja red v stvarstvu, je bila ustvarjena skupaj s svetom in deluje v svetu kot notranja veličina in harmonija. Modrost je Božje delo, ki je nad vsemi drugimi deli stvarjenja. Modrost je s stvarjenjem postala temeljna lastnost sveta. S tem je hkrati sama postala predmet refleksije. Modrost izraža edinost vseh posameznih izkušenj, ki jih zazna dejavna človeška oseba. Stvarstvo je z Božjim delom povzdignjeno v dostojanstvo modrosti oziroma razumnosti. Modri Sirah na začetku svoje knjige pravi (Sir 1,1.8-10):

Vsa modrost je od Gospoda,
 ob njem je na veke.
 Le eden je moder, silno je strašen,
 on, ki sedi na svojem prestolu.
 Gospod sam jo je ustvaril,
 pregledal jo je in premeril
 in razlil po vseh svojih delih,
 po vsem mesu iz svoje radodarnosti
 in jo podelil tistim, ki ga ljubijo.

Razlitje modrosti ob stvarjenju ne more biti le pesniška prisproda. Tu gre za prepričanje, da je ob stvarjenju dejansko prišlo do razlitja Božje modrosti v ustvarjene stvari; modrost je torej notranji konstitutivni del vsega stvarstva. Ta predstava je najjasnejši odraz občutka za celoto in smiselnost vesoljnega reda. Stvarstvo s svojo participacijo na Božji modrosti stopa v dialog s človekom, človeka nagovarja in z močjo svoje prosojnosti in urejenosti tudi popravlja njegovo dejavnost. Svetov-

ni red je predstavljen kot oseba, ki se neposredno obrača na človeka, ga vabi in spodbuja k razumnosti. Vse pa temelji na veri v Boga kot stvarnika in torej izvora modrosti. Modrost, ki je pojavna oblika stvarstva, bi lahko imenovali prared, skrivnost notranjega reda, razumnost sveta, smisel ali veličastnost stvarstva. Na mesto slepe determiniranosti antičnih politeističnih sistemov stopa poosebljena modrost, ki ima vse značilnosti osebe. Svetovna razumnost, ki obstaja od prvega trenutka stvarjenja, je predstavljena kot otrok, ki se igra s človeškimi otroki. Od tu je samo korak do zavesti, da je Božje delo stvarjenja s svojo skladnostjo pripoveduje o Božji slavi, toda ta govorica je končno namenjena človeku, da joliši, posluša in ustrezno ukrepa. V Ps 19,2-5 beremo:

Nebesa pripovedujejo o Božji slavi,
 nebesni svod sporoča o delu njegovih rok.
 Dan izreka dnevu govor,
 noč razglašča noči znanje.
 To ni govor, to niso besede,
 njihov glas je neslišen;
 po vsej zemlji gre njihov val,
 do konca sveta njihove besede.

5. Modrost človeka nagovarja k ustreznemu ravnanju

Namen skrivnostnega govora stvarstva je pouk za človeka. Kdor zazna ta glas, se odziva s priznanjem in čaščenjem avtoritete najvišjega zakonodajalca. Takšen odziv vključuje pripravljenost, da se da voditi napotkom, ki so razvidni v redu stvarstva, v vseh življenjskih odločitvah. Moralni red je že od prvega trenutka stvarjenja zasidran v redu stvarstva. Govorica modrosti, ki napolnjuje stvarstvo, je v zadnjem bistvu glas Stvarnika. Ker vsa dela vesoljstva odsevajo Božje veličastvo, tega ni mogoče spregledati, govornice tega veličastva pa ni mogoče preslišati. V tem smislu Job v svojem četrtem govoru pravi, da vsa dela stvarstva pričujejo, da so Božje delo (Job 12,7-9):

Vprašaj vendar živali, da te poučijo,
 in ptice pod nebom, da ti oznanijo.
 Poprosi zemljo, da te pouči,
 in ribe v morju ti bodo povedale.
 Katera izmed vseh teh ne ve,
 da je to naredila Gospodova roka?

To pričevanje že nakazuje vsebino Božjih govorov v Jobovi knjigi (Job 38-42). V teh govorih Gospod stvarstvu prepusti besedo, da Joba pouči o nedoumljivosti celovite zakonitosti vesoljnega reda. Ko Job ugotovi, da ne more doumeti razlogov in zakonitosti delovanja danosti vesoljstva, se osvobodi ozkega obzorja svojega neposrednega okolja in

začne občudovati modrost Božjega zakona, ki vsemu vesolju omogoča skladno delovanje.

Modrost, ki utemeljuje red stvarstva, deluje enako kot logos sveta v prostranem stvarstvu - onkraj človekovega dometa, pa vendar določa tudi potek človeškega zasebnega in družbenega življenja. Modrost ni zgolj ideja, načelo ali razumnost sveta. Tudi modrost je ustvarjena in ima vse značilnosti ustvarjenih danosti. Smisel njenega obstoja pa je nagovor človeka. Svetopisemski modrostni pisatelji so prepričani, da je govorico modrosti mogoče zaznati; toda skrivnost človekove svobode je, da jo je mogoče sprejeti ali zavreči. Modrost človeka, ki jo išče, obvaruje različnih škodljivih vplivov, prinaša čast in mir duši, zagotavlja prihodnost in polnost življenja. Zaznavanje modrosti ne more biti zgolj ugotavljanje notranje zakonitosti celote stvarstva. Nagovor modrosti in človekov odgovor pomenita dejavno vključevanje v samo dogajanje, ki omogoča celostno življenjsko izkušnjo o njeni življenjski moči. To je bistvo tistega, kar imenujemo dobrine odrešenja v ontološkem smislu. Zaznavanje, iskanje in vrednotenje teh dobrin je daleč od iskanja uspeha v konkretnih zadevah in od želje po obvladovanju življenja.

Dobrine modrosti niso sredstvo do nekega višjega cilja, one same so postale najvišji cilj življenja, zato zahtevajo odločitev celotne človekove biti. Takšno ontološko razumevanje modrosti je najbolj očitna posebnost Izraela v celotnem razponu svetovnih civilizacij. Zaznavanje nagovora modrosti je mogoče le v religiji absolutnega monoteizma, ki po notranji logiki postulira začetek in konec vsega bivajočega in dinamični naboj življenja med obema. Nagovor modrosti je mogoč le znotraj vesoljstva, ki ga je Začetnik življenja otel mehanskega determinizma in ga napolnil z življenjskim elanom, s tkivom zakonov in obljubo izpolnitve, vse to pa sestavlja vsebino nenehnega nagovora človeške duše, ki hrepeni po celostni izpolnitvi. Modrost, ki je bila ustvarjena skupaj s stvarstvom kot njeno vezno tkivo, je tako postala človekova partnerica in posrednica najvišjih dobrin. V ljubezenskem življenjskem dotiku z modrostjo in njenimi darovi postaja človek deležen Božje slave v večni domovini.

6. Zahteva modrosti je ultimativna

Tako vzvišena predstava posebljene modrosti pa ne more biti ravnodušna do tistih, ki jo spregledajo, jo zasmehujejo in se nočejo podrediti njenim nespremenljivim zakonom. Za človeka je glas modrosti nekaj ultimativnega, saj zadeva odločitev med življenjem in smrtjo. V Prg 8,35-36 (prim. 9,6; Sir 4,12) modrost govori ultimativno o zadevi, ki dopušča le dve izbiri: življenje ali smrt. O življenju in smrti je govor v absolutnem smislu. O življenju ali smrti ne odločajo posamezni trenutki

v konkretnih življenjskih okoliščinah, temveč temeljni človekov odnos do same zakonitosti stvarstva. Življenje je nagrada za iskanje modrosti v predanosti in odgovornosti:

Kajti kdor me najde, najde življenje
in prejme milost od Gospoda.
Kdor pa me zgreši, rani svojo dušo,
vsi, ki me sovražijo, ljubijo smrt.

Človek lahko modrost odkloni, takrat se modrost zavije v molk, kar bo imelo katastrofalne posledice za človeka. Nad ljudi upornosti in samovšečnosti bo prišla groza in vse vrste stisk. Ljudje, ki se bodo odpovedali modrosti, bodo prepuščeni svojim lastnim načrtom, ti pa jih bodo ugonobili. To bo poslednja cena avtonomije človeške razumnosti, ki se postavlja nad konstitutivni red stvarstva. Človeška samozavest je dogodek v toku zgodovine, ki na paradoksen način govori za veljavo modrosti. V Prg 1,20-29 beremo:

Modrost se oglašá zunaj,
na trgih povzdiguje svoj glas,
na stekališču ulic kliče,
na vhodu, pri mestnih vratih izreka svoje izreke:
»Doklej boste, prostaki, ljubili prostaštvo?
Posmehljivci ljubijo posmeh,
norci sovražijo spoznanje!
Obrnite se k mojemu opominu,
glejte, točila vam bom svojega duha,
razodevala vam bom svoje besede.
Ker sem klicala, pa ste se branili,
iztezala svojo roko, pa se nihče ni zmenil,
in ste zavrgli vse moje nasvete
in niste sprejeli mojega opomina,
se bom tudi jaz smejala vaši pogubi,
se posmehovala, ko pride vaš strah,
ko pride vaš strah kakor ujma,
in pridrvi vaša poguba kakor vihar,
ko prideta nad vas stiska in nadloga.
Tedaj me bodo klicali, pa ne bom odgovorila,
koprneli bodo po meni, pa me ne bodo našli.
Zato, ker so sovražili spoznanje
in niso marali strahu Gospodovega ...«

Modrost, notranja forma stvarjenja, človeka ne nagovarja v svetišču, temveč na vseh profanih mestih vsakdanjega življenja. Njen glas prihaja iz notranje zakonitosti sveta in človeka nagovarja v najbolj osebнем jedru zavesti in razumnosti. Svetovni red je torej utemeljitev in izvor vsega etičnega življenja človeške osebe. Kdor je odprt temu skrivnostnemu glasu modrosti, bo rešil svoje življenje; tisti, ki jo za-

vračajo, si pišejo smrtno obsodbo. Življenje ali smrt ne prihajata od zunaj, temveč iz jedra človekove biti glede na temeljni odnos do celotne zakonitosti stvarstva. V Prg 2, 9-22 pesnik pripoveduje, kaj človek lahko pričakuje, če se oklene modrosti:

Tedaj boš razumel pravičnost in pravico,
poštenost in sleherno dobro pot.
Kajti modrost pride v tvoje srce,
spoznanje bo vseč tvoji duši.
Preudarnost te bo varovala,
razumnost te bo ohranjala.
Obvarovala te bo slabe poti,
ljudi, ki govore varljivo,
ki zapuščajo prave poti,
da hodijo po temačnih poteh,
ki se veselijo zlih dejanj,
se radujejo zlobnih prevar,
ki so njihove poti izkrivljene
in blodijo po svojih stezah. ...

Pavel seže prav v to bistvo človekove odgovornosti za svojo usodo, ko pravi, da pogani, ki delajo v nasprotju z Božjo postavo, za to nimajo nobenega opravičila. V Rim 1,18-21 pravi:

Božja jeza se namreč razodeva iz nebes nad vsakršno brezbožnostjo in krivičnostjo ljudi, ki s svojo krivičnostjo dušijo resnico. Saj jim je to, kar je mogoče spoznati o Bogu, očitno: sam Bog jim je namreč to razodel. Kajti od stvarjenja sveta naprej je mogoče to, kar je v njem nevidno, z umom zreti po ustvarjenih bitjih: njegovo večno mogočnost in božanskost. Zato so ti ljudje neopravičljivi. Čeprav so namreč Boga spoznali, ga niso kot Boga slavili ali se mu zahvaljevali, marveč so postali v svojih mislih prazni in nespametno srce jim je otemnelo.

7. Delovanje modrosti v zasebnem in družbenem življenju

Glas modrosti, ki prežema stvarstvo, kliče po redu v zasebnem in družbenem življenju. Stvarstvo nima samo svoje biti, temveč vsebuje tudi resnico o Stvarniku, o njegovi modrosti, darežljivosti in ljubezni. V Prg 8,15-21 se predstavi kot odločilna osnova vsega družbenega življenja:

Po meni kraljujejo kralji,
oblastniki določajo pravico.
Po meni poveljujejo veljaki,
po meni so imenitni vsi pravični sodniki.
Ljubim te, ki me ljubijo,
kateri me iščejo, me najdejo.
Pri meni so bogastvo in čast,
trajno imetje in pravičnost.

Moj sad je boljši kot zlato in kot čisto zlato,
 moj pridelek je boljši kot izbrano srebro.
 Hodim po poti pravičnosti,
 po sredi steza pravice,
 da oskrbujem svoje ljubljence z imetjem
 in polnim njihove zakladnice.

Modrost, ki je razlita v red stvarstva, je edina globalizacijska etična sila, ki sestavlja temelje vsega svetovnega reda: Modrost je izvor iskanja resnice pri vseh narodih sveta. Tu ni nobene podlage za dualizem med redom stvarstva in družbenim redom svetovne človeške družine. Red stvarstva je navzoč tako v naravi kot v moralnih zakonih, ki veljajo za osebno človekovo odločanje. Nagovor modrosti ne dopušča niti občutka avtonomnosti niti brezbrizne nevtralnosti. Ta nagovor meri na celoto človeške osebnosti in hoče posredovati popolno gotovost in zaupanje. Brez zaupanja ni življenja v pravem pomenu besede. V razponu celote stvarstva gre za rešitev ali izgubo življenja. Osnova zaupanja je zaznavanje notranje zakonitosti, ki vesoljstvo povezuje v veličastno celoto. Kolikor bolj se človek zapleta v posamezne dogodke in se v njih izgublja, toliko bolj ga rešuje in zdravi vizija celote, ki ne dopušča občutka, da je kar koli v svetu naključje. Verodostojnost izkušnje so preverjale generacije, iz narodne kulture izbrale vse najboljše in izjave uveljavile kot večnoveljavne maksime. Govorica organizma vesolja prinaša občutek varnosti zlasti, ko človek zazna, na Božji duh veje ne le nad vodami, temveč nad celoto stvarstva. Modri Sirah v patosu opisuje delovanje modrosti (Sir 24,3-7):

Jaz sem izšla iz ust Najvišjega
 in kakor megla prekrila zemljo.
 Jaz sem na nebeških višavah postavila svoj šotor,
 moj prestol je stal na oblačnem stebru.
 Sama sem prehodila nebesni obok,
 sprehodila sem se po globinah brezen.
 Nad valove morja, nad vse kopno,
 nad vsa ljudstva in narode je segala moja oblast.
 Pri vseh teh sem iskala počitek,
 na čigavi dediščini bi se utaborila.

Stvarjenje je najbolj tipično svetopisemsko razumevanje izvora modrosti. Izjava, da je modrost »izšla iz ust Najvišjega«, spominja na poročilo o stvarjenju na začetku; po tem poročilu je dogodek stvarjenja uresničitev Božje volje in besede. Modrost napolnjuje vse stvarstvo in spreminja vse razsežnosti v razponu med nebom in podzemljem. Toliko bolj ji je zagotovljena večnost (Sir 24,9):

Pred vekom, od začetka, me je ustvaril
 in na veke ne bom nehala biti.

8. Naravna in pisana postava polje nasprotij

Globinska izkušnja delovanja naravnega reda je vodila do sklepa, da je razodeta postava zapis postave, ki deluje v redu stvarstva. V modrostnem izročilu je tako prišlo do presojanja Postave v luči modrosti. Ker je postava pričevanje o delovanju zakonitosti v stvarstvu, človeku pomaga na poti k modrosti. Ker nagovarja človeka, ki ima svobodno voljo, naravna in zapisana postava hočeš nočeš v svetu odločanja postajata polje nasprotij. Ker je človek del velike celote vesoljstva, položaj svojega življenja doživlja kot polarno nasprotje, ki je onkraj njegovih možnosti vplivanja. K temu dodaja še svoje odločitve v dobrem ali slabem. Modri Sirah pravi (33,14-15):

Nasproti zlu je dobro,
nasproti smrti življenje,
tako je nasproti pobožnemu grešnik.
Tako glej na vsa dela Najvišjega:
po dve in dve, eno nasproti drugemu.

Sirah vidi to temeljno nasprotje predvsem kot odsev človekove svobodne volje. V tem smislu pravi v 15:11-20:

Ne reci: »Po Gospodovi krivdi sem odpadel.«
Saj vendar ne bo storil tega, kar sovraži.
Ne reci: »On me je zavedel.«
Saj vendar ne potrebuje grešnika.
Gospod sovraži vsako gnusobo
in tisti, ki se ga bojijo, je ne marajo.
On je na začetku ustvaril človeka
in ga pustil oblasti lastne odločitve.
Če hočeš, boš izpolnjeval zapoved,
in zvestobo ohraniti je stvar tvoje dobre volje.
Predte je položil ogenj in vodo,
roko boš iztegnil, po čemer boš hotel.
Pred ljudmi sta življenje in smrt
in kar bo komu po volji, mu bo dano.
Zakaj velika je modrost Gospodova,
silen je v mogočnosti in vidi vse.
Njegove oči zrejo na tiste, ki se ga bojijo,
in pozna vsako človekovo dejanje.
Nikomur ni ukazal, naj bo brezbožen,
nikomur ni dovolil grešiti.

Zahtevnost etičnega izziva vesoljnih danosti je v tem, da se dogodki in različne okoliščine prikazujejo v brezmejnem vrednostnem razponu, a je pravilna v konkretnem času in prostoru le ena odločitev. Delati dobro je največja zahteva življenja, saj predpostavlja najvišjo možno stopnjo spoznanja in popolno zavezanost resnici. Toliko večje je

zaupanje modrosti, ki je razlita v stvarstvo in pomeni neomejeno pašo za oči in duha. Ravnati modro in torej dobro največkrat pomeni, zadeti »pravi čas«. Pridigar poudarja, da ima vse »svoj čas« (Prg 3), vendar vidi v tem tudi največjo težavo človekovega iskanja modrosti, saj ugotavlja:

Videl sem opravilo, ki ga Bog daje ljudem, da se ubadajo z njim: dela vse lepo ob svojem času, tudi večnost jim je položil v srce, da človek dela, ki ga je Bog naredil, ne more doumeti od začetka do konca. Spoznal sem, da ni dobrega v njih, razen da se veselijo in delajo dobro v svojem življenju. Tudi to, da človek je in pije in se veseli dobrega pri vsem svojem trudu, je Božji dar. Spoznal sem, da vse, kar Bog dela, ostane na veke. Nič se temu ne more dodati, nič od tega odvzeti. Bog dela tako, da bi se ga bali. Kar je, je že od davnaj, kar bo, je bilo že davno: Bog išče, kar je preteklo.

Sirah v nasprotju s Pridigarjem verjame, da človek lahko spozna »pravi čas« (prim. 4,20,23; 6,8; 10,4; 12,16; 18,26; 19,9; 22,6; 29,2-5; 31,28; 38,13) in se ustrezno odziva na izzive ožjega in širšega okolja. V 10,4 pravi Sirah:

Oblast nad svetom je v Gospodovi roki,
on mu bo v pravem trenutku obudil pravega človeka.

V 18,26 pravi:

Od jutra do večera se spreminja čas,
vse teče naglo pred Gospodom.

V 4,20 pa opominja:

Pazi na pravi čas in varuj se hudega,
da se ti ne bo treba sramovati samega sebe.

Najbolj izčrpno pa o skrivnosti »pravega časa« govori v 39,16-35:

Kako silno lepa so vsa Gospodova dela!
Vsako njegovo povelje se ob pravem času izvrši.
Nihče ne sme reči: »Kaj pa to? Čemu to?«
Vsako stvar se bo namreč poiskalo ob svojem času.
Na njegovo besedo se je vodovje postavilo kakor nasip,
na zapoved ust zbirališče voda.
Na njegov ukaz se zgodi vse, kar mu je po volji,
nikogar ni, ki bi zmanjšal njegovo rešitev.
Dejanja vsega mesa so pred njim,
nihče se ne more skriti pred njegovimi očmi.
Od ene večnosti do druge sega njegov pogled,
nič ni čudnega pred njim.
Nihče ne sme reči: »Kaj pa to? Čemu to?«
Vsaka stvar je namreč ustvarjena za določen namen. ...
O tem sem bil že od začetka prepričan,
a sem stvari še enkrat premislil; in jih izročil pisu:

Gospodova dela so vsa dobra,
 on bo vsako stisko rešil tedaj, ko se bo pojavila.
 Nihče ne sme reči: »To je slabše kot ono.«
 Vsaka reč se bo namreč ob svojem času izkazala za dobro.
 In zdaj z vsem srcem in vsemi usti hvalite
 in slavite Gospodovo ime.

Ponavljjanje stališča »Nihče ne sme reči« kaže, da Sirah polemizira s takšnimi, ki imajo drugačno stališče glede kakovosti Božjega delovanja v svetu in smisla vsega dogajanja za človeka. V ospredje postavlja problem teodiceje, tj. Božje pravičnosti. Jobovi prijatelji ta problem razlagajo s stališča norme, tj. doktrine, da Bog ravna skladno s človekovim ravnanjem. Sirahovo razumevanje dogajanja v veselju presega to miselno obzorje, ker izhaja iz prepričanja, da je vse dobro ob »svojem času«. Izravnava je torej možna le ob soočanju prijetnih in neprijetnih, zelenih in nezaželenih dogodkov. Njegovo dojetje danosti veselja je dialektično in eksistencialno. Človek se mora dobro odločati v konkretnih življenjskih okoliščinah, ki pogosto pomenijo nepremagljivo oviro. V luči celote je kljub temu mogoče najti neko rešitev in se pomiriti ob ugotovitvi, da je vse dobro ob »svojem času«. Krivičnost, grabežljivost in nemir so posledica neurejenega stanja človekovega duha. Takšno je bilo človekovo stanje že na začetku. V 40,1-11 Sirah pravi:

Za vsakega človeka so ustvarjene velike nadloge,
 težak jarem muči Adamove sinove
 vse od dneva izhoda iz materinega telesa
 tja do vrnitve k materi vsega.
 Njihovo razglabljanje in srčna tesnoba
 se izčrpavata v pričakujoči misli o dnevu smrti.
 Od tistega, ki sedi na sijajnem prestolu,
 do tistega, ki je ponižan v prah in pepel,
 od tistega, ki se oblači v škrlat in nosi venec,
 do tistega, ki se ogrinja z surovim platnom:
 ena sama jeza in nevoščljivost in zmešnjava in nemir
 in strah pred smrtjo in srd in prepir!
 Celo tedaj, ko se odpravi v posteljo počivat,
 nočni sen spreminja njegovo spoznanje.
 Počitka je malo, skoraj nič.
 Poleg tega ga v snu kakor pri belem dnevu
 vznemirjajo prividi njegovega srca,
 kakor bi bil ušel pred obličjem vojne.
 Ko pa se jih reši in se zbudi,
 se čudi praznemu strahu.
 Vse meso, od človeka do živine,
 grešnike pa še sedemkrat huje, spremljajo

smrt in kri in prepir in meč,
 nesreče, lakota in stiska in kuga.
 Vse to je bilo ustvarjeno za nepostavne;
 in zaradi njih je nastal potop.
 Vse, kar je iz prsti, se vrača v prst,
 in kar je iz vode, se vrača v morje.

Izvor človekove stiske niso predvsem zunanje dejavnosti, kot so bolezni, uboštvo in zatiranje s strani mogočnih. Zares boleča stiska ima svoj izvor v duhovnem stanju človekovega bitja: neurejena čustva in nerealna pričakovanja. Tu je izvor človekovega nemira in strahu, ki poraja nočno moro in neustavljivo grožnjo prividov.

9. Zgodovinske izkušnje o blagoslovu življenja, ki ga navdihuje modrost

Toliko bolj velja, da je začetek modrosti »strah Božji«. Človek mora priti v pravo razmerje do izvora Modrosti in do njenih pojavnih oblik v danostih veselja. Po tej poti lahko pride do pomiritve, ko utihnejo vsi viharji. To ni neuresničljiva želja po izkušnji brodoloma, temveč posnetek zgodovinske izkušnje številnih modrih, ki so našli duhovni mir in so trajno zaznamovali človeško skupnost. V 44,1-15 Sirah pravi:

Izkažimo čast slavnim možem,
 našim očakom po njihovih rodbinah.
 Veliko slavo je ustvaril Gospod,
 to svoje veličastje – od davnine.
 Bili so vladarji v svojih kraljestvih,
 zaradi svoje moči znameniti možje,
 svetovalci zaradi svoje pameti,
 oznanjevalci prerokb;
 voditelji ljudstva s svojimi nasveti
 in zaradi razumnosti v poučevanju ljudstva;
 v njihovi vzgoji so bile modre besede.
 Bili so takšni, ki so za pesmi iznašli napeve
 in pisali pripovedne pesnitve.
 Bogati možje so bili, obdani z močjo,
 v miru so živeli po svojih domovih.
 Vse te so slavili njihovi sodobniki,
 bili so ponos v svojih dneh.
 Med njimi so taki, ki so zapustili ime,
 tako da še odmeva njihova slava.
 So pa tudi taki, za katerimi ni spomina;
 izginili so, kakor da jih sploh ne bi bilo.
 Postali so, kakor da bi se ne bili rodili,
 in tako tudi njihovi otroci za njimi.

Ti pa so možje usmiljenja,
 katerih pravična dejanja niso utonila v pozabo.
 Z njihovimi potomci bo ostala
 dobra dediščina, njihovi vnuki.
 Njihovi otroci so ostali zvesti zavezam,
 in po njihovi zaslugi tudi njihovi otroci.
 Na veke bo ostal njihov rod,
 njihova slava ne bo zbledela.
 Njihova telesa so pokopali v miru
 in njihovo ime živi iz roda v rod.
 Ljudstva bodo pripovedovala o njihovi modrosti,
 občestvo bo oznanjalo njihovo slavo.

Človek, ki živi v zavezi s Stvarnikom vesolja, je najvišji estetski pojav sveta, v smislu Sirahovega slavospeva Aronu (45,12):

Z zlato krono na pokrivalu,
 z napisom o svetosti kakor na pečatu,
 znamenje dostojanstva, delo moči,
 okras, ki si ga zaželi oči.

Estetski učinek etične veličine skritih duhovnih globin živi na obzorju brezmejnih prostranstev vesoljnega reda. Tu ne gre samo za odnos med človekom in Bogom, ki utemeljuje ontološki in etični red vesolja. Tu se odpirajo poslednja človekova spoznanja. Iz postavke, da je svet veličasten, ker je delo Božje modrosti, izhaja postulat človekovega iskanja pravega časa v polarnosti med dobrim in zlim in slutnja prihodnje slave, ki ne mine. Vsako človeško bitje se sooča z nerešljivimi problemi, kljub temu velja kot krona stvarstva, ker odraža nedoumljivo skrivnost na obzorju vesoljnega Božjega reda, ki je onkraj dobrega in slabega. Človek se preizkuša v antinomijah sveta v luči večnosti, zato etični izzivi v nobenem obsegu globalizacije ne bodo utihnili. Postulat dobrega človeka ne pusti mirovati, dokler se ne pomiri pred oceanom Božje modrosti, ki je postala vse glasnejša govorica vesoljstva. Kolikor bolj to spoznanje temelji na uresničevanju v pretekli zgodovini, toliko bolj postaja preroški program ali ideal za prihodnost. V 39,1-11 Sirah pravi:

Drugače je s tistim, ki izroči svojo dušo
 in razmišlja o postavi Najvišjega.
 Raziskoval bo modrost vseh starodavnih,
 čas bo posvečal prerokbam.
 Skrbno bo varoval izročilo o slavnih možeh
 in skušal prodreti v zamotanost prilik.
 Raziskoval bo skriti pomen pregovorov
 in razvozlaval uganke prilik.
 Med velikaši bo v službi,
 videli ga bodo v družbi knezov,

potoval bo po deželah tujih narodov,
 kajti preizkusil je, kaj je v ljudeh dobrega in hudega.
 Potrudil se bo, da bo zgodaj vstajal
 in stopal pred Gospoda, svojega Stvarnika,
 da bi prosil pred Najvišjim;
 odprl bo usta v molitvi in prosil odpuščanja za svoje grehe.
 Če bo hotel veliki Gospod,
 ga bo napolnil z duhom pameti.
 Sam bo potem razlival besede modrosti
 in v molitvi hvalil Gospoda.
 Sam bo uravnaval svoj svet in znanje
 in razmišljal o njegovih skrivnostih.
 Sam bo razodeval vzgojo, ki mu je bila dana,
 in ponosen bo na postavo Gospodove zaveze.
 Mnogi bodo hvalili njegovo pamet,
 ki na veke ne bo pozabljena.
 Njegov spomin ne bo izginil,
 njegovo ime bo živelo iz roda v rod.
 Narodi bodo govorili o njegovi modrosti,
 občestvo mu bo pelo hvalo.
 Če bo dolgo živel, bo zapustil večje ime kakor tisoč drugih,
 če pa bo legel k počitku, mu bo ostalo slavno ime.

10. Povzetek in sklep

Literarna in poetična besedila Svetega pisma v različnih literarnih oblikah posredujejo spoznanja in izkušnje o dogajanju v svetu in v zgodovini človeštva po skritih zakonih fizičnega in metafizičnega, materialnega in duhovnega sveta. Besedila so napisana pod vtisom sintetičnega uvida, da je vse stvarstvo v gibanju in je usmerjeno v neki cilj (telos). Preroki so v svojem sintetičnem razlaganju giblivosti zgodovinskih dogodkov podali temelje za pojmovanje časa in zgodovine v razponu med začetkom in koncem, ki pomeni dopolnitev. To razumevanje vesoljne zgodovine pomeni najširšo možno globalizacijsko sintezo izkušnje o dogajanju v svetu, o skrivnostih človeške narave in o nedoumljivosti Božjega delovanja v svetu.

Predstavniki starozaveznega modrostnega slovstva so globalizacijsko sintezo prerokov dopolnjevali s pretanjeno refleksijo o zakonitosti, ki določa dogajanje v vseh domenah vesoljstva. Izročilo in ugotovitve iz svojega lastnega opazovanja so povezali pod vtisom veličastnosti notranjega reda, ki priča, da se je modrost ob stvarjenju razlila v vse danosti vesoljstva, skrivnostno deluje v njem in osebno nagovarja človeka k odgovornemu ravnanju v zavzemanju za dobro in zavračanju slabega. Ontološka osnova spoznavoslovne globalizacije v razponu

celotnega vesolja torej v izhodišču in v naravnosti na smotrno delovanje vesolja vključuje ontološke osnove globalizacije. Iz reda stvarstva sledi ultimativna zahteva za človeka, da razodetje Božje modrosti zaznava v naravni in pisani postavi. Vidci (preroki) in razlagalci modrosti so vedeli, da Božji red na začetku kliče po dopolnitvi na koncu. V tem razponu vesoljnega reda človek ne stoji pred neštetimi opcijami. V ozadju je slutnja, da je Bog že na začetku svet utemeljil na zakonitosti, ki kljub neskončnemu številu variacij meri na eno samo alternativo: odrešenje in sodba, življenje ali smrt.

Človek je že na začetku pokazal težnjo po prestopanju Božje zapovedi, zato je pomenljiv spomin na padec na začetku (prim. Sir 25,24). Toliko bolj velja, da je Bog z izvolitvijo Abrahama nakazal pot zgodovine pod znamenjem obljube izpolnitve na koncu. Zato nobeno življenje v okolju vesoljnega reda, ki ga je utemeljila večna Božja modrost, ne more biti nevtralnno. V spopadu s silami kaosa se v vsakem zgodovinskem trenutku znova potrjuje moč Božjega reda, ki deluje v vesoljstvu. Stvarnik vesoljnega reda »naznanja, kar je prešlo in kar pride, in odkriva sledi skrivnosti« (Sir 42,19).

Povzetek: Jože Krašovec, Ontološke osnove globalizacije in etike

Vera Stare zaveze ima svoj izvor v dejstvu, da je Bog ustvaril vesolje in se je srečal z Izraelom v zgodovini. Modrostni spisi omejujejo in dopolnjujejo teologije zgodovine s tem, ko odpirajo različna temeljna vprašanja v okviru izrecne teologije stvarjenja in splošne vere v red stvarstva, ki ga je utemeljil Bog od vsega začetka. Vesoljno obzorje vrste modrostnih pojmov kaže, da končno vse modrostno vedenje o svetu hoče pokazati, kako morajo človeška bitja dojeti notranji pomen reda v svetu in usmeriti vse svoje življenje, vključno najbolj notranja, najbolj osebna čustva, v skladu z ontološkimi osnovami Božjega zakona. Opazovanje, poslušanje in spraševanje mora vedno biti sestavni del njihovega polja medčloveških odnosov, reda poštenosti in nepoštenosti in notranje napetosti med resnico in lažjo. Ljudstvo zaveze, ki pozna Stvarnika, pozna Božji strah, ker razume, da vse, kar se dogaja, prihaja iz odločitve Stvarnika, ki vedno deluje svobodno in ob pravem času. Glavna značilnost svetopisemske modrosti je vera, da je resničnost, do katere ima človeško spoznanje dostop, vedno podvržena volji Boga, ki edini lahko odmerja in razpolaga s časom.

Ključne besede: modrost v razmerju do zgodovine, teologija stvarjenja, svet reda, Božja volja, Božja svoboda, posebljena modrost, resnica in laž, pravi čas

Summary: **Jože Krašovec, Ontological Foundations of Globalisation and Ethics**

The faith of the Old Testament have its origin in the fact that God created the Universe and encountered Israel in the midst of history. The writings of Wisdom limit and fulfil the theology of history by opening various fundamental questions within the framework of an explicit theology of creation and of a comprehensive faith of a world of order established by God from the beginning. The world-wide horizon of sapiential series of words shows that ultimately all sapiential knowledge of the world aims at showing how human beings should comprehend the inner meaning of the order of the world and direct the whole of their life, including their most inward, most personal emotions, in accordance with the ontological foundations of the divine law. The attitude of observing, hearing and asking must always form part of their field of interhuman relations, the order of honesty and dishonesty, and the inner tension of truth and falsehood. The people of the Covenant who know the Creator know the fear of God because they understand that all that happens comes from the decision of the Creator, who always acts in freedom in due time. The main peculiarity of biblical Wisdom is the belief that the reality to which human knowledge has access is always subordinate to the will of God, who alone has power to allot and to dispose of the times.

Key Words: Wisdom in relation to the history, theology of creation, a world of order, the will of God, the freedom of God, the personified Wisdom, truth and falsehood, proper time